

Motion till riksdagen 2011/12:Ju340

av **Lena Olsson m.fl. (V)**

Granskning av nedlagda anmälningar om sexualbrott

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta en oberoende kommission för att kartlägga brister i förundersökningar av våldtäkt.

2 Sexuellt våld

Att bli våldtagen är något av det mest kränkande en människa kan råka ut för. Detta vittnar många våldtäktsoffer om. År 2010 anmäldes 4 015 våldtäkter där offret var kvinna över 15 år och 119 våldtäkter där offret var en man. Det vanligaste är att förövaren är en man och den som utsätts för våldtäkten en kvinna. Detta visar att våldtäkt och annat sexuellt våld, precis som mäns våld mot kvinnor, är ett strukturellt problem.

På 40 år har antalet anmälda våldtäkter i Sverige mer än tiodubblats (Brottsförebyggande rådet, Brå). Sverige har flest våldtäktsanmälningar per capita i Europa; 58 per 100 000 invånare (2008). Detta är 3–5 gånger så många som i övriga nordiska länder och ca 10–20 gånger fler än länderna i Öst- och Sydeuropa (Diesen och Diesen, Övergripping mot kvinnor och barn, 2009). Det finns inga säkra svar på om det är det faktiska antalet våldtäkter eller anmälningsbenägenheten som ökat. Större undersökningar om förekomsten av våldtäkt i Sverige saknas. Enligt Nationella trygghetsundersökningen (Brå, 2008) uppskattas 52 000 personer (0,7 procent) ha utsatts för sexualbrott år 2007. Enligt internationella studier beräknas mörkertalet, dvs. sexualbrott som aldrig anmäls, uppgå till mellan 80 och 90 procent.

Sexuellt våld förekommer även mellan hbt-personer. Kunskapen om det faktiska antalet sexualbrott där både förövare och offer, eller en av dem, är hbt-person är ännu mindre än när det gäller mäns sexuella våld mot kvinnor. Det är få brott som anmäls och mörkertalet antas vara mycket stort. Samhället

Fel! Okänt namn på

och rättsväsendet har varit dåliga på att uppmärksamma och hantera denna typ av brott, och det finns ett stort behov av vidare diskussion och kompetenshöjning hos berörda myndigheter för att hantera dessa frågor.

2.1 Högre kvalitet på förundersökningar vid våldtäkt

Ofta läggs skulden på den våldtagna kvinnan i stället för på våldtäktsmannen. Kvinnan får helt enkelt skylla sig själv som var för berusad eller hade för kort kjol.

Ett stort problem är att dessa attityder som främst finns bland unga män (se Amnestys undersökning ”Var går gränsen? En attitydundersökning om våldtäkt” 2008) även finns bland de myndighetspersoner som har i uppgift att bekämpa mäns våld och sexuellt våld mot kvinnor. Så länge föreställningar om att berusade kvinnor som haft någon form av relation med förövaren innan våldtäkten har sig själva att skylla florerar bland poliser, åklagare och domare kommer attityderna att fortleva. Dessutom riskerar föreställningarna om våldtagna kvinnor att påverka myndighetspersonerna i deras yrkesutövning, vilket är ett stort problem för alla våldtagna kvinnors rättstrygghet.

När det gäller relations- eller s.k. upprägningsvåldtäkter är det mycket vanligt att mannen under förhör kommer med en samtyckesinvändning, dvs. att kvinnan gav samtycke till att ha sex. En sådan ord-mot-ord-situation leder ofta till bevissvårigheter, vilket gör att fallet läggs ned eller mannen frias efter eventuell rättegång.

Bevissvårigheter är orsaken till att de flesta våldtäktsanmälningar sällas bort redan på ett mycket tidigt stadium under polisutredningen. År 1996 var åtalsfrekvensen för våldtäkt 20 procent jämfört med 11 procent 2004. Trots att anmälningarna ökat tiofaldt har antalet åtalade för våldtäkt legat mellan 100 och 200 personer under perioden 1965 till 2004 (Diesen och Diesen, Övergripping mot kvinnor och barn, 2009).

Ett annat problem är utredningarnas kvalitet. Till stor del handlar detta om utbildningsfrågor. Men det handlar också om hur polis och åklagare i allmänhet bedriver dessa förundersökningar.

Tyvärr förekommer det i alltför stor utsträckning att förundersökningar om våldtäkt läggs ner t.o.m. innan uppenbart enkla och rutinemässiga åtgärder har genomförts. Såväl brottsoffer som vissa åklagare och poliser kan berätta om hur män som borde ha misstänkts för våldtäkt inte ens har kallats till förhör och att förhören ofta är betydligt mindre ifrågasättande än vad som är normalt vid polisförhör.

En undersökning av förundersökningar från Stockholms län år 2004 visar att så stor andel som 33 procent av de misstänkta aldrig blev hörda av polisen. I samma undersökning var det bara i 18 procent av våldtäktsärendena som målsägandebiträde utsågs under förundersökningen (Diesen och Diesen, Övergripping mot kvinnor och barn, 2009). Det finns även en alltför utbredd föreställning om att många våldtäktsanmälningar är falska. Forskning från England visar att cirka 3 procent av anmälningarna i det undersökta materialet kunde anses vara falska eller misstänkt falska.

Fel! Okänt namn på

En svensk undersökning visar att polis och åklagare inte i någon av de misstänkt falska anmälningarna hänvisade till att kvinnans trovärdighet var bristande utan till andra orsaker som för sen anmälan, brist på skador, orimlig berättelse, psykisk sjukdom och psykosociala problem, ovilja att medverka i utredningen och att kvinnan anmält att hon våldtagits förut (Diesen och Diesen, Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009). Samma omständigheter leder ofta till att förundersökningen läggs ned. I praktiken medför detta att särskilt utsatta grupper av kvinnor som hemlösa, missbrukare och psykiskt sjuka m.fl. saknar rättsväsendets stöd när det gäller anmälda sexualbrott.

Enligt Amnesty rapport "Fallet nedlagt – våldtäkt och mänskliga rättigheter i de nordiska länderna" (2008) är brottsoffrets sociala status oerhört viktig för möjligheten att bli trodd av polisen. Även detta finns det fler som kan vittna om. Amnesty menar att när det gäller vissa grupper av kvinnor är svårigheterna att bli trodda, och därmed att få rättslig upprättelse, så stora att man kan tala om diskriminering.

De grupper som lyfts fram är unga kvinnor, i synnerhet om de varit berusade vid tillfället för våldtäkten, asiatiska och östeuropeiska kvinnor som lever med svenska män, kvinnor i prostitution, kvinnor med psykosociala problem och kvinnor som tidigare anmält våldtäkt.

På grund av risken för ord-mot-ord-situationer är den tekniska bevisningen viktig när det gäller våldtäkter. En av de bevismöjligheter som finns är de rättsintyg som skrivs efter läkarundersökning av den våldtagna.

Enligt uppgift från Södersjukhusets akutmottagning för våldtagna anmäler 66 procent av de kvinnor som vårdas vid mottagningen övergreppet till polisen. Polis eller åklagare har begärt ut rättsintyg i 79 procent av de anmälda fallen. Läget har alltså blivit bättre än 2006 då rättsintyg begärdes ut i 30 procent av fallen.

Trots att rättsintygen från akutmottagningen är gratis för Åklagarmyndigheten förekommer det att fall läggs ner utan att rättsintyg överhuvudtaget begärts ut. Skäl som polisen enligt akutmottagningen för våldtagna uppger till att inte begära ut rättsintyg är att fallet uppenbart inte kommer att leda till åtal, att det inte finns någon namngiven misstänkt, t.ex. vid en överfallsvåldtäkt, eller då kvinnan inte minns vad som hänt.

Amnesty har föreslagit att regeringen ska inrätta en granskningskommission för att hitta brister i förundersökningar och föreslå åtgärder. Kommissionen bör enligt Amnesty vara oberoende från polis- och åklagarväsendet, även om samarbete självklart är nödvändigt. Vi stödjer Amnestys krav.

Regeringen bör inrätta en oberoende kommission för att kartlägga brister i förundersökningar om våldtäkt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 1 oktober 2011

Lena Olsson (V)

Bengt Berg (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Marianne Berg (V)

Eva Olofsson (V)